

Šola in šolske kronike Osnovne šole Zabrdο

Marija Gasser

Šolska kronika je izredno dragocen, pomemben in zanimiv zgodovinski vir za proučevanje razvoja šolstva in kraja, še posebno v okolju, kjer drugih virov ni ali pa so le-ti skromno ohranjeni. Tudi kroniki Osnovne šole Zabrdο sta poleg ustnih pričevanj in skromnega arhiva edini in osnovni vodnik za proučevanje zgodovine Podgorcev. Šola je bila srce kraja, v preteklosti s še pomembnejšim poslanstvom. Kakšna hvaležnost vsem natančnim piscem kronik, ki so skrbno sledili tudi aktualnim političnim razmeram.

Podatki o Osnovni šoli Zabrdο so shranjeni tudi v Zgodovinskem arhivu v Škofji Loki ter v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani. V arhiv v Škofji Loki so bili dokumenti prevzeti 1. 6. 1977 s šolskega podstrešja omenjene šole. Bili so v slabem materialnem stanju, objedeni od podgan. Ohranjeni sta obe kroniki Osnovne šole Zabrdο. Prva šolska kronika obsega 96 strani, druga pa 54 strani. Prva obsega čas od 1. maja leta 1906 do leta 1938, druga pa od leta 1946 do 1971. Očitno pa jim vsega gradiva ni uspelo dobiti, saj sem spoštovanja vredno dokumentacijo, vključno z drugo zabrdško šolsko kroniko, uspela leta 1993 rešiti z zelo neuglednega mesta.

K. 344

OSNOVNA ŠOLA ZABRDO

1906 - 1964.

Arhiv smo prevzeli 1. 6. 1977 na šolskem podstrešju v slabem materialnem stanju, objeden od podgan. Tudi ohranjenost arhiva je bila. Prevzemu arhiva v naš zavod sta na začetku nasprotovala dva domačina.

Ekskurendna šola v Zabrdu se je začela 1. 1906, ko je bilo dokončano skromno šolsko poslopje. Leta 1918 je bil v šoli oddel italijanskega vojaštva in pozneje financarji. Šolsko poslopje je bilo slabo in so že od leta 1934 opozarjali na potrebi zidave novega poslopja, ki so ga sezidali leta 1940, oziroma tik pred vojno. Po vojni je bil pouk obnovljen in je bila šola zaprta pre nekaj leti. Sedaj služi kot stanovanjski objekt.

Prevzetega gradiva nismo škartirali, iz fonda je bil oddvojen le fond krajevnega šolskega sveta, ki pa se mnogokrat prepleta s šolskim gradivom. Gradiva je 4 t.e. = 1 knjiga in 3 škatle. Vpisano je pod akc. št. 344.

Popis fonda:

- 1) Važnejši spisi - tudi kratka zgodovina šole - 1936 - 1959.
 - Inspekcijska poročila 1935 - 1940
 - Statistike 1924 - 1940
 - Statistični listi 1946 - 1957
 - Šolska matica Zabrdo ~~1906~~ 1906 - 1911
 - Šolska matica in kazalo 1937 - 1963
 - Matični listi 1955/56
 - Imeniki učencev 1960 - 1964 (4 kosi).
- 2) Katalogi 1908 - 1941 (31 zvezkov).
- 3) Spisi 1945 - 1952
 - Spisi 1958 - 1962
 - Kontrolnik kreditiv 1952 - 1956.
- 4) Delovodnik 1934 - 1941 in 1955 - 1963.

Škofja Loka, julija 1978.

France Štukl

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA
 ODDELEK V ŠKOFJI LOKI

Naj omenim tudi Janeza Mikuša, ki je bil do leta 1930 župnik v Sorici. Skupaj z učiteljem Josipom Primožičem sta vodila izredno natančno kroniko v matični šoli v Sorici in v Zabrdu. V zelo kratkem času se je bilo treba večkrat prilagoditi političnim spremembam. Od avstro-ogrske monarhije, preko prve svetovne vojne, ki je obubožala narod, do zasedbe Italijanov in kraljevine SHS. Vsako oblast, razen zasedbe Italijanov, sta spoštovala. Ko pa se je oblast zamenjala, sta po njej udrihala. Istočasno sta pisala dve šolski kroniki, župnik še župnijsko. Vsaka šolska kronika je napisana svojstveno, vsaka je vpeta v svoje okolje. O istih dogodkih nista pisala enako, kajti vsako okolje se je odzivalo na svoj način. Iz tega je razvidna tudi globoka zavest, spoštovanje in zavzetost za delo, ljudi in okolje.

Njune zapise sem skušala brati drugače: kot dogodke same in kot opise, kako so se na te dogodke odzivali ljudje, kako so jih doživljali. Zanimalo me je, kako se je mali človek odzval na svetovne dogodke, ki sta jih zelo skrbno zapisala. Janez Mikuš je zelo natančno nadaljeval Karlinove zapise, nadziral je šolnike in jim bil v pomoč. Bil je zelo dober opazovalec dogodkov in ljudi, saj je bil v vsem tudi sam soudeležen. Same razmere, nova državna ureditev, vse to je imelo vpliv na ljudi in na nov način preživetja. Najprej fronta, potem mejno območje, soočanje s tihotapstvom, vedno več tujcev, vojakov, uradnikov, orožnikov. V zapisih je med vrsticami včasih čutil tudi jezo, skrb za prebivalce same in nemoč ob njihovih včasih zelo nespametnih odločitvah. Kronika je napisana tekoče, duhovito, s pridihom humorja. Janez Mikuš je samo v dobi italijanske okupacije v župnijsko kroniko napisal 71 strani. Zelo tragičen čas je prikazan tragikomično. Nikakor se ni strinjal, da poštenjakarski kmečki rod prevzame "nov" slog življenja: možnost nepoštenega zaslužkarstva, veseljačenja in popivanja, v nos so mu šli italijanski ženini, nezakonški otroci, preklinjanje, odvracanje od praznikov, vere, cerkve, prevzemanje novih kulturnih navad in vzorcev ...

Šolanje na Selškem

Rojstno leto slovenskega šolstva je leto 1773, ko je Blaž Kumerdej poslal dunajski vladi predloge, kako naj bi se razvijalo šolstvo na Kranjskem. Ohranjen je ukaz loškega glavarja županom, naj natanjijo ljudstvu, da se bodo odprle trivialne¹ šole v selški, poljanski in žirovski fari, poleg tega pa še glavna šola pri nunah klarisah. Leta 1778 se je pouk začel v Selcih, leta 1815 v Železnikih, leta 1852 v Sorici, leta 1871 v Bukovščici, leta 1893 v Dražgošah, leta 1895 na Zalem Logu, leta 1896 pri Lenartu in leta 1893 v Davči, okoli leta 1900 na Bukovici, leta 1904 v Podlonku, leta 1906 v Zabrdu in leta 1907 v Martinj Vrhu. Šolanje v Sorici se je pričelo leta 1852 in soriška šola je tretja najstarejša šola na Selškem. Prebivalci v Sorici ji v začetku niso bili naklonjeni, starši niso čutili potrebe, da bi otroke pošiljali v šolo. Ovira pri ustanavljanju šol so bili slabi prostori, slabe poti, nestalni in nizki dohodki učiteljev in nerazumevanje staršev za potrebo šolanja. Starši so bili mnenja, da za "kmečke" šola ni pomembna. Navadno so tolažili sebe in otroke, da je, kar izvedo v cerkvi, dovolj. To je bil lahko tudi izgovor, saj ob številni družini ni bilo osnovnih oblačil in ne obutve. V šolo so otroci prihajali premrlih rok in rdečih nog. Zvezkov ni bilo, pisalo se je na skrilste tablice z lesenim okvirom. V šoli so se učili brati, pisati in nekaj malega računati, če pa je otrok le prevečkrat moral v "grme" past, pa še tega ni usvojil. Od leta 1792 so imeli nadzorstvo nad osnovno šolo okrožni šolski komisarji, ki so jih plačevali iz premoženja cerkvenih bratovščin. Pedagoško delo je nadzoroval okrajni šolski nadzornik - župan ali župnik. Leta 1892 je o razmerah med otroki v soriških vaseh poročal tudi upravitelj ljudske enorazredne šole v Sorici Josip Armič. Šolo v Sorici so obiskovali tudi otroci iz vasi Spodnje Danje, druge vasi pod Ratitovcem pa zaradi oddaljenosti niso spadale pod ta okoliš.²

Na slovenskem ozemlju je bilo osemletno šolanje uzakonjeno že leta 1869, vendar se, ker ni bilo pogojev, ni skoraj nikjer izvajalo. Osemletka se je

na Osnovni šoli Zabrdo začela izvajati leta 1958, v Sloveniji pa so jo povsod uvedli do leta 1962. V teh letih sploh ni bilo zagotovljenih pogojev za redno šolanje.³ Do leta 1918 so šolske oblasti s šolami uradovale po nemško. Učenci so šolo obiskovali šest let vsak dan, zadnji dve leti pa po enkrat ali dvakrat na teden.

Šolanje otrok iz Spodnjih Danj

Učitelj Armič je zapisal: "Ko sem prišel leta 1892 kot šolski upravitelj v tamošnjo tedanjo enorazrednico, sem se kmalu prepričal o stanju in ostankih tirolske naselbine. Všolane so bile tedaj tri vasi: Spodnja in Zgornja Sorica ter Spodnje Danje. Ostale vasi ob pobočju Ratitovca pa so bile zaradi oddaljenosti izven šolskega okoliša. V Spodnji in Zgornji Sorici ni bilo opaziti med otroki nobenega zaostanka tirolskega narečja. Otroci so govorili in znali le slovensko. V Spodnjih Danjah, mali in izolirani, dobre pol ure od Sorice oddaljeni vasi, ter v ostalih, ne všolanih gorskih vaseh, se je med deco ohranila neka mešanica tirolskega narečja in slovenščine. Samostalnike in glagole so rabili večinoma nemške, sklanjali in spregali so jih slovensko.

Učitelju je bilo potrebno zaradi Danjarjev prestaviti v danjarsko govorico ves abecednik in I. berilo,

da je pri pouku lahko pomagal in prej dosegel cilj. To delo je trajalo le v nižji skupini. Ko so prestopali otroci v višjo skupino, znali so že slovensko in sledili so pouku.

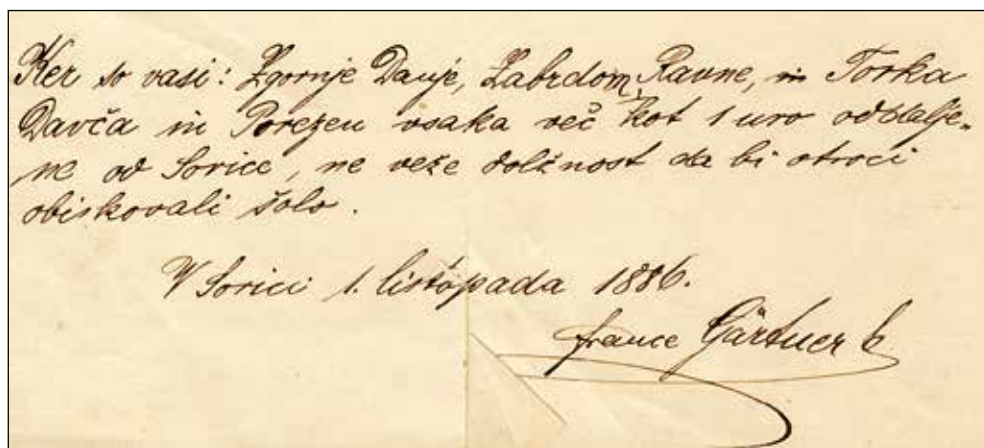
Stari ljudje, ki so tedaj že pomrli, so med seboj govorili še pristno tirolščino. V šoli se je na deci dobro poznalo, če je doma kak ded ali babica ali kaka druga stara oseba. Tak otrok je bil veliko bolj "zakrknjen German", ker je doma čul le narečje.⁴

Staršem je bila pastirska služba, če ne pomembnejša, pa vsaj nujna za preživetje. V Spodnjih Danjah so bili že leta 1910 vsi pismeni, kdor je izostal iz šole, so ga morali opravičiti s tehtnim razlogom." Deklice so bile že od ranih nog pestrne.

Ustanovitev šole v Zabrdu

Podgorci so si več let pred ustanovitvijo šole v Zabrdu prizadevali, da bi tudi otroci podratitovških vasi imeli možnost šolanja:

"Do misli in uresničevanja eks. šole v Zabrdu je prišlo na sledeči način. Ko se je leta 1893 ustanovila eks. šola v Davči, je c. kr. okrajni šolski svet v Kranju z dne 13. 9. 1893 števil. 1056 pozvala okrajni šolski svet v Sorici, naj se izjavi, če je potrebna eks. šola v Zabrdu. Krajni šolski svet je v svoji seji dne 25. 9. 1893, obravnaval imenovani odlok in je bil odločno

Otroci zaradi oddaljenosti nimajo možnosti pouka. Vir: SI_ZAL_ŠKL/0207 Osnovna šola Sorica, šolska kronika (1917–1939), t. e. 1.

Zgodovina drž.ljudske šole v Zabrdu.

Leta 1893.se je ustanovila ekskurendna šola v Davči.C.kr.okr.šol.svet je pred ustanovitvijo imenovane šole pozval krajevni šol.odbor v Sorici naj se izreče glede prostora imenovane šole.Krajevni šol.odbor z ustanovitvijo te šole ni bil zadovoljen,zato je na svoji seji 25.septembra 1893.l.med drugim obravnaval sledeče:V naši občini je še več vasi katerih posestniki plačujejo šol.davek,a njihovi otroci nimajo šole.Če se bo otvorila šola v Davči,morajo isto dobiti tudi vasi:Zg.Danje,Zabrdo,Torka in Ravne.Zapisnik seje je bil poslan c.kr.okr.šol.svetu in tako je bila oblast opozorjena na omenjene vasi.

Dne 4.IV.1894.l.je c.kr.okr.šol.svet naznanil,da se bo za te vasi otvorila ekskurendna šola.V že prej imenovanih vaseh ni bilo za ustanovitev dovolj no število otrok,zato se vtem letu šola ni otvorila.

Iz Sorice in Sp.Danj so pošiljali stariši v omenjene vasi služiti otroke.Posestniki so otroke radi sprejemali,ker jih radi oddaljenosti ni bilo treba pošiljati v šolo,a s sprejemom otrok so nevede pripravljali teren za šolo.

Dne 22.VII.1904.l.je prišla v Zabrdo komisija in kupila od Gasser M., posest.iz Zabrda št.5-120mzemljišča za 80k na parceli 710 davčne občine Danje

Šolsko poslopje je bilo dograjeno 13.decembra 1905,a šolska oprava in ostalo potrebno je bilo postavljenon v šolo 23.aprila 1906.l.Istega dne je bil tudi pričetek šolskega pouka.

Po svetovni vojni so zemlje lačni Italijani zasedli Ratitovec in tudi šolski okoliš Zabrdo.Nastanili so se vojaki v šoli in uničili 23 stenskih sli za ponazorovanje pouka,razbili okna in napravili v šoli precejšno škodo.

V letu 1919 in 1920 se je pouk vršil neredno.Leta 1920.je bil v Trstu interniran učitelj Primožič.

Dne 2.junija 1921.l.so Italijani zapustili Zabrdo in ves okoliš.V Sorico je prišla jugoslovanska razmejitvena komisija,popolodne pa je orožništvo kraljevine S H S zasedlo Sorico.

V šolskem letu 1933/34 je ministrstvo prosvete imenovalo z dekretom br 57681/32 z dne 25.XII.1933 l.za redno učno moč na tukajšnji ~~šoli~~ šoli učitelj Marič Martina.

Reden šolski pouk se je pričel 12.II.1934 in tako se je šola spremenila v vsakdanjo šolo.Od takrat so službovali na šoli večinoma začasni učitelji ali pa učit.pripravniki.Sedanji učit.je učit.IX.p.gr.

Državna ljudska šola je ca v višini 1.200m.

Na šoli ni materijala za šolski muzej!

Zgodovina državne ljudske šole v Zabrdu. Vir: Slovenski šolski muzej, Ljubljana.

proti zidanju šole. Zapisnik je bil poslan c. kr. okr. s. svetu v Kranj. Dne 4. aprila 1894, je šolski svet poročal, da se bode za vasi: Zg. Danje, Zabrdo, Torka, in Ravne preskrbel šolski pouk. V teh štirih vaseh pa ni bilo dovolj šoloobveznih otrok, ker jih je bilo le 30-35. Število otrok pa je naraslo do 50, ker so starši iz Sorice pošiljali služiti svoje otroke "Podgore", ker jim ni bilo treba hoditi v šolo.

Ker se je moralo vsako leto naznaniti število šoloobveznih otrok in ker jih je bilo nad 45, je naznanilo kr. okrajni šolski svet z dne 14. III. 1903, št. 635, da se bode vršila obravnava glede ustanovitve šole v Zabrdu.

Dne 2. VII. 1903, je prišla iz Kranja to zadevna komisija na lice mesta. Ker pa ni nihče hotel prodati potrebnih prostor, je bila komisija brezuspešna.

Z delom se je pričelo 20. VI. 1905. Vse delo je bilo končano sredi oktobra 1905, parcelna številka 710, šolska uprava pa je bila nameščena v učno sobo 23. 4. 1906.

Redni pouk se je začel 23. 4. 1906.⁵

Osnovna šola Zabrdo je bila ustanovljena leta 1906. Pred tem se otroci teh vasi niso šolali. O šolanju pred tem obdobjem ni podatkov, znanje se je verjetno širilo iz roda v rod.

V Zabrdu je od leta 1906 potekala eskurendna⁶ šola, leta 1928 pa je bila preoblikovana v enorazrednico.^{7, 8} Že tako skromne življenjske razmere so dodatno zaznamovale prva svetovna vojna, italijanska okupacija, revščina po vsem tem ... Ustrahovani in zavrti otroci so si v šoli dali duška, vpili drug na drugega, se cukali, obmetavali, se pretepali. Kos jim je bila le trda učiteljeva roka.⁹

Prva šolska kronika Osnovne šole Zabrdo

Šola v Zabrdu je začela s poukom leta 1906. Stala je na istem mestu kot današnja zgradba, le da je bila lesena. Vanjo so bili vključeni otroci iz Zabrda, Zgornjih Danj, Torke in Raven. Starši z Zalega Loga in iz Sorice so svoje otroke dali v podgorske vasi, da so jih lažje preživeli, hkrati pa so jih vpisali tudi v šolo. Zaradi oddaljenosti, hudih zim ter nadmorske višine v zimskih mesecih ni bilo možnosti pouka. Učitelj v Sorici je tako 1. februarja 1924 zapisal: "Šolsko leto na OŠ Zabrdo traja od 1. aprila do 31. oktobra, v zimskih mesecih se ne poučuje radi terenskih razmer. Učni jezik je slovenski. Velike počitnice so od 1. novembra do 31. marca."

Pouk je pogosto odpadel zaradi različnih vzrokov. Leta 1908 je 27. aprila zapadlo toliko snega, da je pouk odpadel. Leta 1907 je učitelju Primožiču umrla žena, dve leti kasneje pa še hčerka. Razsajale so bolezni, npr. oslovski kašelj. Močan poudarek je bil na domovinski vzgoji in vsakoletni obletnici smrti škofa Antona Martina Slomška, obeležena so bila vsa cerkvena praznovanja in po-

membni svetovni dogodki.

Najslabše po šolskem uspehu je bilo leto 1918, učitelj pripiše: "Da bi bilo že skoraj konec te vojske!" Prva svetovna vojna se je končala, vendar so čez dva tedna, 26. novembra, zasedli Sorico, Zabrdo, Ravne in Gladki vrh Ratitovca.

Šolsko leto 1918/1919

Italijani okupirajo šolo v Zabrdu.

Zemlje lačni Lahi so med tem zasedli vso Primorsko in 26. novembra ob petih zjutraj je šla kompanija Lahov skozi Sorico mimo Zabrda v Ravne, kjer so se nastanili in zasedli Gladki vrh Ratitovca.

24. decembra je bil Zabrdom nastanjen en oddelek Lahov. Ker so se jih kmetje takrat že branili vzeti pod streho, sta jim dva kmeta iz Zabrda (Eberle in Fidler) pokazala prazno šolsko poslopje in jim baje pomagala odpreti vrata, seveda brez ključa. Tako so Lahi vdrli v šolsko poslopje brez vsakega vprašanja in dovoljenja ter ostali v njej čez zimo. V šoli so imeli telefonično postajo. Kaj so delali v šoli, so kazali znaki oziroma sledovi, ki so jih pustili za seboj.

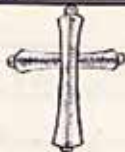
1. april. Pričetek pouka. Ta dan je bil deževen in snežen, g. župnik in učitelj Zabrdom sta se napotila, da ugotovita in naznanita eventualno škodo, ki so jo Lahi povzročili pri šoli. Ugotovila sta le škodo. Manjkalo je naslednje: 12 tintnikov, stojalo za dežnike in lesen pljuvalnik, obe vrvi pri tabli, 23 stenskih slik za ponazarjanje branja, en stol, steklenica s tinto, metrski trak. Šolska omara je bila odprta in ključavnica poškodovana, ubiti sta bili obe šipi, v veži ena in v stranišču ena. Vsa šola je bila silno okajena in umazana. Ker so silno kurili, je bila vsa peč razpokana in razbita, da ni bila več za rabo. Vso škodo sta popisala in nazaj grede sta se oglasila v Zgornjih Danjah na vojaški komandi. Vse se jim je zdelo samo po sebi umljivo, tudi da je bila omara siloma odprta, niso se nič čudili, kakor bi človek prišel v kak brlog samih roparjev. Obljubili pa so, da bodo vse popravili in škodo plačali. Seveda Lah obljubi vse, a naredi nič. Ta teden je bilo še nemogoče pričeti s poukom.

Dne in meseca	Šolsko leto 1906. Spomina vredni šolski dogodki
Spisano 1. maja 1906.	<p style="text-align: center;">Št. I. Predgovorina šole:</p> <p>Le je kdo komu ukazal biti tiho, rekli je: „Ti takrat govori, kadar bo Podgorana šola.“ Danes smo detičinik nepotrigan govoriti, kajti skoro 1400 ¹⁴⁰⁰ m visoko pod skalnim Ratitorem v naši Zabrdni stoji lično, prilično poslopje „Ekske redna šola Zabrdna“. Kdo ve, se bi to poslopje že danes stalo, da niso na operorili šolskih oblastev tisti, ki so se te šole praveje branili in vse kričeli. Do misli in uradničenja zgra be pa je prišlo tako-le: Ko je postala l. 1893 ustanovitev eksperimentalne šole v Davi pravomočna, je c. kr. okrajni šol. svet 13. 9. 1893. št. 1056 povelj krajni šol. svet v Terici, naj izreči svoje mnenje gledajoč prave omenjene šole.</p>

Odlomek iz šolske kronike Zabrdno. Vir: SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdno, šolska kronika (1906–1938).

14
 Zaporedni podatki šol. l. 1914.

6. IX. Smrtelk ubitnega pouta.
 12. 14. IX. Velikonočni ponedeljek in torek. Sveto.
 1. 4. X. Spinkočni ponedeljek in torek. Sveto.
 19. X. Svaznik sv. Petra in Pavla. Sveto.

Ime 18. X. se je razneslo in blizbevit magister
 je mi držiavi strahna vest, da je bil istega
 dne ob 1/2 12. dopoldne v Sarajevi ustreljen
 od alobne roke prestolonaslednik nad.
 vojvoda franc Ferdinand in njegova
 soproga vojvodinja Sofija Flohenberg.
 6. XI. Sv. maša radušnica za pokojnega nad.
 vojvoda prestolonaslednika in njegovo
 soprogo. R.I.P.

18. VIII. Rojstni dan našega presvetlega cesarja
 kralja Josipa Sveta. Sveta sveto. Veliki
 je otrokom povedal marskoj lepoga in
 ravninoga in rioljinja presvetlega
 cesarja je prejimi dan.
 20. VIII. Ob 1.30 ponoi umrl sv. oči papir
 Sij I. R.I.P.
 5. IX. Svaznik Marijinega rojstva.
 21. IX. Zelo slabo vreme. Šab obisk. Ponavljanje.

Okrog šole je bilo vse razmetano, klopi pred šolo, po šoli pa je nekdo malo pacal. Učitelj gre k terentetu, a ta samo obljublja, da bo vse uredil, naredi pa nič.

1. maj 1919. V Zabrdo in okolico je prišel cel bataljon italijanskih vojakov alpincev. Imenujejo se Berico. Šolo puste popolnoma pri miru, nihče ne sili vanjo, lahko se reče, da so oficirji in moštvo pametni ljudje.

1. julij. Iz Zabrda je odšel bataljon Berico, prišel pa bataljon Vicenza. Oficirji in moštvo, norci.

9. september 1919. Ko je prišel učitelj v Zabrdo, je bila šola odprta, na sredi šole šolska tabla, na njej polno kamenja, po šolskih klopih kamenje, zunaj pa je bilo na deski zapisano: "Casa del Soldate." Učitelj je šel na komando, pa so mu rekli, da vojaki nimajo druge sobe na razpolago in da bodo vse plačali, kar bodo naredili škode. Odšli so vojaki bataljona Vicenza. Vsega so plačali 1.700 lir, ki jih je učitelj izročil krajevnemu šolskemu svetu. Prišli so vojaki bataljona Cadore, ki so se takoj polastili šole.

28. oktober 1919. Silno žalosten uspeh. "Imeli smo dobro voljo, a kaj ko ti vojaška soldateska meče nalašč pod noge kamenje in polena. Dal bog, da bi se to ljudstvo spravilo iz poti."¹⁰ Učitelj je otrokom

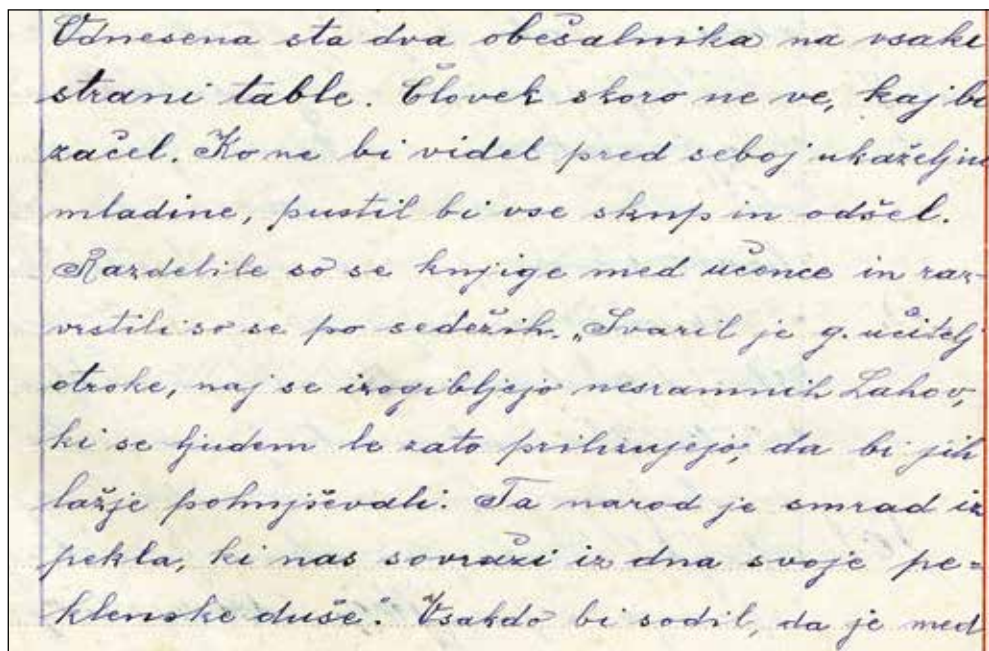
priporočal, naj se pozimi sami uče in naj se izogibljajo stika s pohujšljivimi Lahi.

Na vaških veselicah so Lahi malo spili, nato pa so nagi noreli po vasi. Matere so odvezale svoje naglavne rute in otrokom zakrile oči.¹¹

Šolsko leto 1920

Tudi v tem letu župnik Mikuš in učitelj Primožič močno udrihata po Lahih.

18. marec 1920. Tukajšnji gospod župnik in učitelj sta šla Zabrdo, da ugotovita eventualno škodo. Našla sta vojaštva polno šolo, šipe razbite, pri veži odbit prag, da se ne zapro več vežna vrata, šolska peč popolnoma nerabna, šolska omara pa do zdaj v tem letu nedotaknjena. Ker se z aprilom začne pouk, šla sta na komando ter zahtevala, naj se šola do 1. aprila izprazni ter naj se vse posnaži in pobeli. Vse je bilo obljubljeno, še skoraj več, kot sta zahtevala. Da bi bilo takih komandantov več, sta si mislila. Terente je vsak dan pričakoval, da odide proč, zato je tako privolil v popravo.

Zapis v šolski kroniki: Žalostna ugotovitev učitelja.

Drugi, tretji in četrti teden leta 1920 ni bilo pouka, ker se vojaštvo do meseca maja ni spravilo iz šole in je vse pustilo tako nesnažno, da v šolo ni bilo za stopiti. Zadnjega aprila je vojaštvo odšlo iz Zabrda in prišli so financarji. Ker se šole ni dalo zapreti, so jo takoj okupirali ter šolsko stranišče in zahajali v šolo, ker se ne da zakleniti.

2. junij 1921. Italijanski vojaki so se umaknili iz Sorice. V šolski kroniki je sledil zapis: "Italijani odidejo iz Zabrda in se umaknejo proti Petrovem Brdu; šola se je oddahnila. V Sorico je tega dne ob 11.25 prišla jugoslovanska razmejnitvena komisija, popoldne pa je Sorico zasedlo orožništvo SHS."

Zapisnik šolskega nadzornika: Leta 1918 (v dobi italijanske okupacije) se je nastanil na šoli v Zabrdu oddelek italijanskega vojaštva, pozneje oddelek financarjev. Vojaštvo je zelo pokončalo šolsko upravo, škodo pa plačalo le deloma. V dobi italijanske okupacije se pouk ni vršil redno, ker je bilo večkrat na šoli nastanjeno vojaštvo. Po odhodu Italijanov (2. junija 1921) se je vršil šolski pouk redno. Po prvi svetovni vojni so zemlje lačni Italijani zasedli Ratitovec in tudi šolski okoliš Zabrdo. V letu 1919 in 1920 se je pouk vršil neredno. Leta 1920 je bil v Trstu interniran učitelj Primožič.¹²

9. julija 1924 so šli vsi učenci kropit součenca Janeza Kodra, ki se je dan prej ubil nad Torko, v steni Altemauer. Učitelj je pri tem svaril navzoče, naj bodo previdni, kadar gredo v gore. Otroci – pastirji so plezali pod "Pajlom". Roke so namazali s smolo v prepričanju, da jim ne bo drselo, in tako je prišlo do tragedije.¹³

Po letu 1925 je v Zabrdu poučeval Martin Železnik, zadnja leta pred drugo svetovno vojno pa se je močno potegoval za novo šolo učitelj Rado Kovač. Šolska kronika ni več napisana tako natančno. "Šolsko poslopje je le nekaka baraka, ki obsega učilnico. Zbita je iz lesenih lat in ometana. Omet pa se kruši zunaj in znotraj. Vrata in okna puščajo, tako, da bo zimo težko prestati. Prebivalstvo bi rado novo šolsko poslopje. Otroci so videti prav nadarjeni, tudi za čuda lepo oblečeni in vseskozi snažni. Pouku z zanimanjem sledijo. Učiteljev nastop je umirjen in

simpatičen in je videti, da se za šolo zelo zanima."¹⁴ Pouk je bil dvakrat tedensko samo poleti. Kaj so se učili? Brati, pisati, računati, a so drugo poletje morali začeti znova, kajti vse so pozabili. Pogosto so starši oddali prošnjo, če smejo otroci ostati doma, kajti prav v poletnih mesecih je bilo največ dela. Po letu 1920 so že pisali v zvezke s svinčnikom in s peresom na tinto. Malo pred tem pa se je pisalo še s kredo na tablico.¹⁵ Pouk je bil dvoizmenski. Dan so začenjali in končali z molitvijo, kazni je bila vzgojna. Če je komu le šlo malo težje v glavo, jih je dobil s šibo.

Zabrška šola še vedno ni imela svojega učitelja, pouk je bil še vedno okrnjen.

Do leta 1933 je pouk potekal dvakrat tedensko samo v poletnem času, učitelj je prihajal iz Sorice. Reden pouk se je pričel 12. 11. 1934 in tako se je šola spremenila v vsakdanjo šolo. V šolskem letu 1933/34 je ministrstvo za prosveto imenovalo z dekretom št. 57681/32 z dne 25. 12. 1933 za redno učno moč na tukajšnji šoli učitelja Martina Kuhačiča.¹⁶

Število učencev v Osnovni šoli Zabrdo v letih 1906–1938

Šolsko leto	Število učencev	Učitelj
1906	35	Josip Primožič
1907	30	Josip Primožič
1908	25	Josip Primožič
1909	29	Josip Primožič
1910	32	Josip Primožič
1911	33	Josip Primožič
1912	38	Josip Primožič
1913	36	Josip Primožič
1914	38	Josip Primožič
1915	40	Josip Primožič
1916	39	Josip Primožič
1917	42	Josip Primožič
1918	43	Josip Primožič
1919	46	Josip Primožič

Šolsko leto	Število učencev	Učitelj
1920	45	Josip Primožič
1921	48	Josip Primožič
1922	37	Josip Primožič
1923	34	Josip Primožič
1924	24	Josip Primožič
1925	Ni podatka	Rezika Primožič
1926	Ni podatka	Martin Železnik
1927	22	Martin Železnik
1928	20	Martin Železnik
1929	20	Martin Železnik
1930	Ni podatka	Martin Železnik
1931	23	Martin Železnik
1934	Ni podatka	Martin Kuharič
1935	Ni podatka	Martin Kuharič
1936	27	Ferdo Wuser, Marija Jerina
1937	Ni podatka	Ferdo Wuser
1938	28	Radoslav Kovač

Postopek za gradnjo novega šolskega poslopja

Šolska zgradba je bila v zelo slabem stanju, tako slabem, da leta 1937 ni bila več varna za poučevanje. Oblast, takratni odbor v Sorici, je predlagala, naj se stavba podpre, ker se je nagnila. V naslednjem letu pa so bile nove volitve, podporo je prav zaradi obljube, da bodo pomagali zgraditi novo šolo v Zabrdu, dobil predstavnik z Zalega Logu. S pomočjo in z udarniškim delom naprednih vaščanov so dosegli, da se je hram učenosti gradil na novo.

V letu 1938 je umrl učitelj Ferdo Wuser. Že dalj časa je bil bolan. Pot na (G)Ekn je zmožgal tako, da se je prijel za vrh, otroci pa so ga vlekli. Ko so prispele do šole, je učence natepel z vrvjo.¹⁷ Začela se je obnova šole, ki pa so jo na začetku druge svetovne vojne podpirali tudi nemški vojaki. Šolske kronike za naslednjih sedem let ni.

Prva šolska kronika Osnovne šole Zabrdo (1946–1971)

Zakaj se Podgorci pogosto z grenkobo spominjajo svojega otroštva in mladosti? Za kaj vse jih je življenje prikrajšalo v najnežnejših letih? Kaj in zakaj je zaznamovalo njihovo usodo oz. njihovo življenje? Zakaj in kdo jim je vcepil občutek krivde? Se ga bodo kdaj rešili? Zakaj se je usoda z njimi tako kruto poigrala, da niso obiskovali pouka? Zakaj se jim beseda ustavi sredi stavka?

Okvirno sliko sem sestavila s pomočjo šolskih kronik in iz pripovedovanja takratnih otrok – današnjih prebivalcev domačinov. Šolska zgradba v Zabrdu je bila zgrajena leta 1942. Gradilo jo je gradbeno podjetje Obid s pomočjo vaščanov in občine. Šolsko poslopje ima učilnico, predprostor, dve stranišči, učiteljsko stanovanje.

Šola je bila tudi družabni prostor, namenjena je bila tudi shajališču mladine, kulture, kulturnih prireditev, srečanj. Podgorci o šoli, o učiteljih, o župniku pripovedujejo z največjim spoštovanjem. Pogosto so pri učiteljih in župnikih iskali tudi različne nasvete. Tudi učitelji so se marsikdaj seznanili z modrostjo ljudi glede kmečkega dela.

Pouka med vojno ni bilo, okenske šipe pa so pobrali za partizansko bolnišnico v Podlonku.¹⁸ Poslopje je večkrat nudilo zavetje tako partizanom kot Nemcem. Med vojno je bilo med "hajkami" poškodovano oz. je dobilo izstrelke, ki so še vedno vidni na zahodni strani. Pisni podatki se ne ujema jo z ustnimi viri, saj se je šola gradila še v vojnem času.¹⁹

Utrinki iz druge zabrške kronike

Šolsko leto v Zabrdu je začela učiteljica Ana Omahen. Pouk se je začel 23. maja 1945. Učiteljica je bila Tončka Šuštar, vpisanih je bilo 28 učencev. Pouk je bil v ponedeljkih, sredah in petkih, drugi razred dopoldne, prvi razred popoldne. Septembra 1945/46 je začela poučevati Ana Omahen. Zabrska

Zapisnik

v. ocenjevalni inšpekcijski konferenci, ki se je odvila v Zabrdnu, dne 16. maja 1937. o
prijetih pregleda ljudske šole v Zabrdnu po. mr. šolskem nadzorniku Joanu Strišniku.

Ljudska šola v Zabrdnu ima 1 oddelka. Školski vsi tako, da obiskuje 12 in 3 na-
red pouka popoldne, ostali pa dopoldne. Školski otroci, višje skupine je 11, nižje pa 17 otrok.

Učilnica je nameničena v lastni baraki, ki n. prav nobenem priru. ne odgovarja šolskim
in higijskim predpisom. Okna in vrata se ne zapirajo in učilnici je stalen preprih.
Če s homoleom sadenim, o. steno, se usuje, cele kupe ometa nar. sten. Stena učilnice in 2
stranišče ni ničesar v baraki. b. m. od šolskega vhoda, se maha ja preprih, tako, da so
otroci stalno v smrti nevarnosti, ko zapuščajo šolo. Uč. šoli je b. m. šolskega vrta,
ki je ograjen s protjem. Škar pa je v učilnici prav lep, red in snaga.

V Zabrdnu ni bilo pooblaščenega učitelja vsurja pouka vse do 14. IV. 1937. Od tedaj
poučuje kontraktualni učitelj Vrbovec Joan. Nadzorovalo se je v nižji skupini.

Is računstva so otroci izračunali ter jo sestavljeno uporabno nalogo s % ra-
čuni. Prav gladiško so jo izračunali in hitro razumeli. Videti je, da posveča učil-
telj temu predmetu vsa potrebna pozornost.

Čitali so otroci dokaj dobro, tekoče in s pravejšim razumevanjem.

Is remlje pisca so otroci opisovali posamezne banovine. Vedeli so povedati
ti veliko praveč podrobnosti in imen. Niem pa, moget, dobiti utisa, da imajo o-
troci določeno predstavo o obravnavanih pokrajinah. Naj učitelj dobro pretak-
ta kateri snov in koliko jo je potrebno za te gospodarske otroke.

Tudi zgodovinska snov se irgulja v podrobnostih, ki miso primerno za to šolo.
Naj se obravnava le bistvene in odločilne zgodovinske dogodke.

Učevanje učitelja z otroki je strogo in premalo domače. Priprava za pouk je red-
na, vsi se naj se pa razen teme, ki se jo misli obravnavati tudi uino pot in ueni postop-
pek. Rasredni uradni spisi so v lepem redu. Tudi ostala šolska administracija je
v redu.

Šolskih nalog se je pisalo premalo, kar ni bilo na šoli 4. m. pouka, kar pa

so jih, so napisane pravo zelo lepo in dokaj pravilno.

V teku je postopek za gradbo novega šolskega postopja.

V Zabrdu 16. maja 1938.

Juan Kršinič, l. r.

Resničnost prepisa potrjuje
sob. upr.

Juan Kršinič.

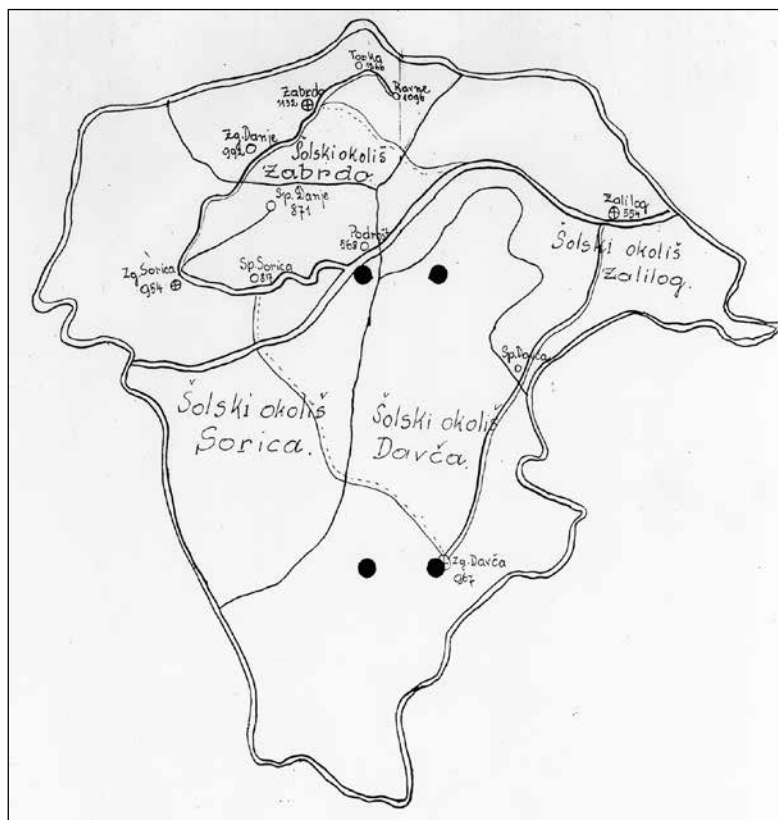
šola ni imela ne elektrike in ne vodovoda. Po oceni učiteljice so bili ljudje šoli in šolskemu delu zelo naklonjeni, oblast pa je šoli v takih hribih nasprotovala.

Učiteljica Ana Omahen je v začetku šolskega leta 1945/1946 zapisala:

"Podatki na šoli za časa domovinske vojne. Podatki o stanju na šoli pred pričetkom vojne. Pred vojno je bila državna, osnovna šola eno-razrednica. O številu vpisanih otrok nimamo podatkov. Na šoli je poučeval en učitelj. Učiteljska in šolarska knjižnica sta šteli skupaj 110 knjig, ki pa so v zelo slabem stanju. Staro šolsko poslopje je bilo slabo in ni moglo služiti več svojemu namenu, zato so ga podrli in zidali novo. 31. marca 1941 je bila nova stavba pod streho, vendar pa ji je manjkala še notranja izdelava.

Zabrška šola, 1942. Vir: France Gasser.

Šolski okoliš Osnovne šole Zabrdo, skica učitelja. Vir: Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka Osnovne šole Zabrdo.

V teku domovinske vojne je ostalo poslopje celo. Stalo je večinoma prazno, izjemoma je služilo neko-likokrat za prenočišče NOV in okupatorski vojski, to pa samo od časa do časa za nekaj dni. Pouka ni bilo, pač pa je bil tu v letu 1941–42 neki učitelj, ki je vodil gradbena dela, tako, da je bilo šolsko poslopje v tem času popolnoma dograjeno in izdelano.

Šolarska in učiteljska knjižnica sta se ohranili. Otroci niso bili preseljeni²¹ in eden po nesreči ubit. V šolski okoliš okupator ni preselil nemških družin. Bivši učitelj se je preselil v Ljubljano in tam tudi ostal. Prebivalstvo vasi Raven je zadel hud udarec, ko so Nemci odpeljali večino moških v internacijo. Tam so trije umrli, drugi so se srečno vrnili. Prebivalstvo je bilo zelo naklonjeno NOV in je rado podpiralo narodno osvobodilno gibanje. Okupator je zapustil kraj ob koncu aprila 1945.

V okolišju se niso vršile večje borbe.

Stanje šole do 15. oktobra 1945.

Šola je bila enorazredna. Vpisanih je bilo 27 otrok. Na šoli je bila ena učna moč. Učiteljska in šolarska knjižnica štejeta približno 140 knjig. Stanje poslopja je dobro. Šola se vrši v šolskem poslopju. Na šoli primanjkuje učil.

Omahen Ana

Šol. upravitelj²²

Šolska kronika skoraj vsako leto podaja podatke o naravnih nesrečah: izredno hudih zimah, snežnih plazovih, požarih in o bolewnosti prebivalcev ter učiteljev.

Učiteljica Ana Omahen je v šolski kroniki 1947/48 zapisala:

"V jeseni 18. septembra 1947 so prebivalci Zg. Danj opazili ogenj nad Trojarjem. Požar se je

Družina Blaža Freliha v Osnovni šoli Zabrdo leta 1943, kmalu potem, ko je bila dokončana gradnja šole. V razredu je družino: očeta Blaža, mamo Frančiško, Vinka, Mihelo in Minko, fotografiral Anton Tolar – Stancarjev (partizan) iz Podlonka.²⁰

zaradi velike suše zelo hitro širil in zavzel večji obseg. Širil se je proti vzhodu. Ker prebivalci vasi Zabrdo in Zg. Danj sami niso mogli omejiti požara je bila vas Zabrdo v veliki nevarnosti. KZO je poslal pomoč iz Sorice, nato tudi iz Škofje Loke. Prebivalci Selške doline in Škofje Loke so prihitali na pomoč in vsaj nekoliko omejili požar. Ogenj se je razširil do Torke, šele v nedeljo zvečer, 21. 9. 1947 se je pooblačilo, padel je težko pričakovani dež in pogasil ogenj. Vzrok ognja je bil neznan, pastirji so dva dni prej kurili na paši in ogenj pogasili..."

Že leta 1947 so si učenci prvič ogledali Ljubljano, Reko, Opatijo, Begunje–Vrbo–Bled, Belo krajino, Postojnsko jamo, Vipavsko dolino, ljubljanski živalski vrt, Tolmin, Bohinj. Ogledali so si tudi Škofjo Loko in njene znamenitosti. Za izvedbo izletov so poiskali donacije: v Sorici, v Iskri v Kranju, v občini Zali Log ali pa so pripravili prireditev in zaslužili za izlet.

V letu 1951/1952 je zapadlo več kot dva metra snega, ki je v okolici povzročil veliko škodo. Več dni ni bilo pouka. Plaz, ki je prišel od vrha v Zgornje Danje med Gajgarjevo in Jurjevcovo hišo, je povzročil

Pred zabrško šolo, leta 1950. Vir: Matevž Kopač.

veliko škodo. Drugi plaz je prišel skozi Torkarski Povden v vas Ravne in porušil hišo Štefana Gaserja in močno poškodoval Koblarjev skedenj. Ob tem je bilo veliko uničenih kozolcev ter sadnega drevja in gozda, nekaj tudi zaradi zajcev. V Kmetijski zadrugi Sorica je že zmanjkalo živil. Ljudje so jih poskušali dobiti od drugod, vendar je bila lakota pogost spremljevalec.

V šolskem letu 1953/54 učitelj Marjan Kne ugotavlja, da je najslabši uspeh v 3. in 4. razredu, in sicer zato, ker največ dela starši nalagajo prav tej starostni skupini. Učenci so dosegli 100-odstotni uspeh, učitelj pa je beležil velik izostanek od pouka. V tem letu se je začelo tudi temeljito delo pri dograditvi

Šola v Zabrdu leta 1952 z učiteljem Stanislavom Žontarjem. Vir: Matevž Kopač.

šolskega poslopja. Pri prostovoljnem delu so se prebivalci Podgor zelo izkazali.

V letu 1954/55 ni bilo vpisanega nobenega novega učenca, tako da ni bilo prvega razreda.

V tem letu je šolsko poslopje dobilo električno napeljavo, toda ne še razsvetljave. Učitelj izrazi bojazen, da bodo razpadle žice. Učenci so bili na izletu v Zagrebu v živalskem vrtu, obiskali so lutkovno gledališče v Ljubljani in si ogledali predstavo *Obuti maček*.²³

V šolskem letu 1956/57 je bil v pouk vključen sodobni učni pripomoček – radio na baterije. V tem letu en mesec ni bilo pouka, ker se je učitelj poškodoval. Pouk je potekal le dvakrat tedensko, ker so učitelja premestili v Sorico. Pričelo se je tudi temeljito delo na šolskem poslopju, dobili so celo novo tablo, ki jo je naredil Franc Golja iz Zabrda. Prejšnja je nosila letnico cesarja Franca Jožefa. Učitelj Kne je napisal, da "bo prej začel Ratitovec govoriti, kot pa bo zagorela v naših krajih električna luč".

Leta 1959 je zabrska šola postala podružnica šole v Sorici, malo pred ukinitvijo pa podružnica Osnovne šole Železniki.

Čeprav je leta 1962 v vasi zasvetila elektrika, to ni preprečilo izseljevanja. Leta 1964 je šola dobila televizijo, ki so jo starši in otroci radi gledali v zimskem času.

Za šolsko leto 1967/68 je v šolski kroniki poročilo: "Tik pred začetkom šol. leta, 31. avgusta 1967 ob 15.30, je strela udarila v hišo pod šolskim poslopjem. Vnela se je in potem gorela še vso noč. Ljudje so poskušali rešiti, kar se je dalo, vendar je kljub prizadevanjem zgorela skoraj vsa oprema s hišo vred. Oba stanovalca sta se preselila v Sorico. Ljudje so jima nesebično pomagali.

Pred koncem šolskega leta 1967/68 se je porušil oporni zid (škarpa) pod šolo. Razdejanje je precej veliko, saj je 10 m zidu popolnoma porušenega, 4 m pa se še nevarno nagiba. Pri gradnji bodo morali te 4 m porušiti in ponovno pozidati. Elementarne nesreče v tem letu nam niso prizanašale. Obeta se nam deževno, mokro poletje."

Pred šolo se je porušil oporni zid. Vir: Matevž Kopač.

V šolskem letu 1968/69 je bil obisk pouka slab zaradi visokega snega v februarju. Zapadlo ga je dva metra in več. Zapisi o visokem snegu si sledijo več zaporednih let.

Učitelj Matevž Kopač je učence višjih razredov v Bohinju naučil plavati. V letu 1969/70 je učence odpeljal v Benetke, za nekaj dni pa so se ustavili v Ankaranu, da so se izpopolnili v plavanju. Učenci so imeli tudi športne dneve na Irnu, Štomanteku ali Žontu, kjer je bilo toliko ravnice, da žoga ni ušla v dolino. Redno, vsako leto, so obiskali šolo v Podlonku. Kasneje so bile v pouk vključene ekskurzije, izleti.

Učitelj v kroniko zapiše tudi: "V letošnjem poletju smo doživeli tri nevihte s točo, ki je uničila poljščine, predvsem pa češnje."

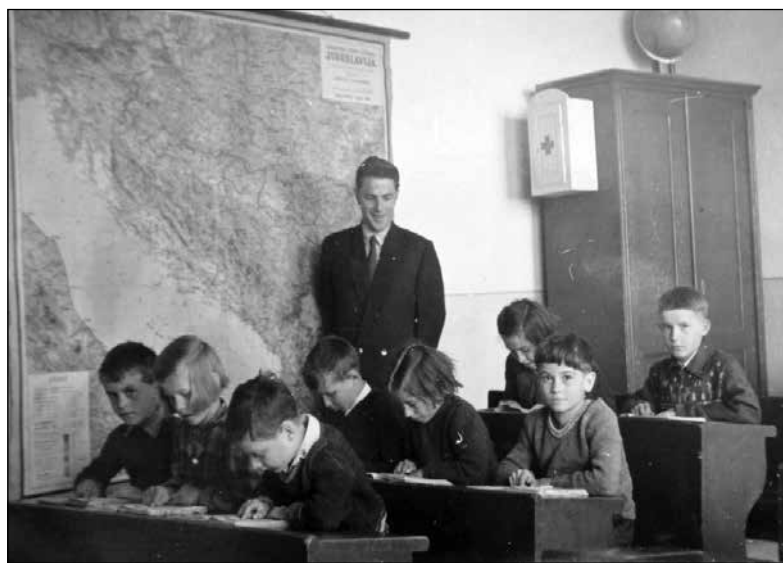
Šolsko leto	Število učencev
1945/46	28
1946/47	25
1947/48	28

Šolsko leto	Število učencev
1948/49	32
1949/50	29
1950/51	26
1951/52	26
1952/53	24
1953/54	29, ob koncu šolskega leta 26
1954/55	20, vpisa v 1. razred ni
1955/56	21
1956/57	13, vpisa v 1. razred ni
1957/58	Manjka podatek, ni vpisane kronike
1958/59	Manjka podatek
1959/60	6
1960/61	9
1961/63	13
1963/64	10
1964/65	10
1965/66	14
1966/67	12
1967/68	12
1968/69	10
1969/70	9
1970/71	6

Zabrški učitelji po letu 1945:²⁴

1.	Ana Omahen	1945–31. 8. 1950
2.	Stanislav Žontar	4. 9. 1950–31. 8. 1952
3.	Marjan Kne	25. 9. 1952–31. 8. 1956
4.	Boris Frelih	20. 9. 1956–31. 8. 1958
5.	Valerija Zupanc-Kmet	2. 12. 1958–31. 8. 1961
6.	Ivan Stegovec	31. 8. 1961–3. 9. 1962
7.	Milka Frelih-Gartner	3. 9. 1962–16. 8. 1965
8.	Matevž Kopač	16. 8. 1965–20. 6. 1966 20. 6. 1967–20. 6. 1971
9.	Marko Veber	20. 6. 1966–20. 6. 1967

Šolska kronika 1945–1971 zelo natančno opisuje vsako šolsko leto, zgodovino kraja, vremenske razmere, praznovanja, vpisana so prostovoljna dela vaščanov. Pouk se je zaradi razmer začel različno. Večinoma je bil začetek pouka v začetku septembra, toda zaradi bolezni ali druge odsotnosti učitelja je bil začetek pouka premaknjen tudi na konec septembra. Pouk je pogosto odpadel zaradi zelo hudih zim, bolezni učitelja in njegove vojaške službe, nadomestnega učitelja pa nikoli ni bilo. Na sestankih z vaščani so pogovori pogosto tekli glede odnosa do šole, ki se je iz leta v leto izboljševal. Starši so se zavedali pomena znanja.

V zabrški šoli leta 1954, učitelj Marjan Kne z učenci: Prva vrsta z leve: Franc Rejc – Hišarčkov, Francka Mrak – Eberlova, Janez Gaser – Groharjev. Druga vrsta z leve: Zdravko Koder – Kovdrov, Jožica Rejc – Hišarčkova, Marjan Golja – Boštjanov (leta 1956 ga je povozil tovarnjak). Zadnja vrsta: Marija Kemperle – Javarčkova, Mirko Rejc – Hišarčkov. Vir: Marija Kne.

Šoloobveznih otrok je bilo vedno manj, tako je po 65-letnem obstoju pouk v "najvišji" šoli v Sloveniji prenehal.

Največ otrok je bilo leta 1921, ko je bilo v šoli vpisanih 48 učencev.

Število učencev	1906	1946	1971	2014
Šola SORICA	119 ²⁵	105	27 ²⁶	14
Šola ZABRDO	35 ²⁷	35 (vrneta se dva otroka iz izgnanstva)	6 ²⁸ (ukinitev šole v Zabrdu)	

Zabrdo z Ekna okrog leta 1960 s kajžo – hiša najnižje, ki je pogorela leta 1967.

Pouk v zabrški učilnici leta 1967. Vir: France Gasser.

Učenci zabrške šole leta 1967. Od leve proti desni: Marja Kemperle – Javarčkova, Slavko Gartnar – Balantov, Martina Gartner – Spodnjotorkarjeva, Mira Gaser – Fidlarjeva, Silvo Gartner – Spodnjotorkarjev, Matevž Gaser – Drabončev. Vir: SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdo, šolska kronika (1946–1971), t. e. 4.

Veseli zabrški šolarji, leta 1966. Spredaj: Matevž Gaser, Martina Gartner. Druga vrsta z leve: Silvo Gartner, Janez – Janče Gartnar, Zvone Gaser, Mirko Gaser, Slavko Gartnar, Ivan Gartner, Mira Gaser.

Z leve: Ivan Gartner, Franc Gasser, Viktor Tolar s harmoniko, Ivanka Zelj, Olga Mrak, Mirko Gaser, Janče Gartnar.

Izlet.

Sodoben pouk.

Od leve: Martina Gartner – Spodnjotorkarjeva, Matevž Gaser – Drabončev, Anka Gartner – Trojarčkova, v razredu.

Nekateri delajo, drugi pozirajo. Vir: Matevž Kopač.

Prijatelji.

Selitev učitelja v dolino, 1971.
Vir: Matevž Kopač.

Opombe:

- ¹ SSKJ: trivialna šola v stari Avstriji, osnovna šola v manjših krajih z najosnovnejšim učnim programom.
- ² SI_ZAL_ŠKL/0207 Osnovna šola Sorica, šolska kronika (1917-1939), t. e. 1.
- ³ Slovenski šolski muzej, ustni vir, 17. 2. 2014.
- ⁴ France Planina, Zapis o Sorici, Loški razgledi, XXII, 1975, Muzejsko društvo Škofja Loka, str. 272.
- ⁵ SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdo, šolska kronika (1906-1938), t. e. 4.
- ⁶ SSKJ: ekskurendna šola je bila nekaj manjša šola, v kateri so le nekajkrat tedensko poučevali učitelji z matične šole.
- ⁷ SSKJ: enorazrednica je bila nekaj enorazredna šola.
- ⁸ Selška dolina, Olga Šmid, Šolstvo v Selški dolini nekoč in danes, Muzejsko društvo Škofja Loka, Železniki, 1973, str. 330-347.
- ⁹ Ustni vir: Peter Jenšterle.
- ¹⁰ Vir: SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdo, šolska kronika (1906-1938).
- ¹¹ Ustno izročilo: Matevž Kopač, 10. 11. 2013.
- ¹² Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka OŠ Zabrdo. Besedilo je iz teh virov.
- ¹³ Ustni vir: Slavko Gartnar.
- ¹⁴ SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdo, šolska kronika (1906-1938).
- ¹⁵ Ustni vir: Frančiška Mrak.
- ¹⁶ Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka OŠ Zabrdo.
- ¹⁷ Ustni vir: Slavko Gartner.
- ¹⁸ Šmid Olga, Šolstvo v Selški dolini. V: Selška dolina, urednik France Planina, Muzejsko društvo v Škofji Loki, 1973.
- ¹⁹ Ustni vir: Slavko Gartnar, Vinko Freljih.
- ²⁰ Vir: Vinko Freljih.
- ²¹ Dva otroka sta bila med izgnanimi. Zakaj učiteljica v šolski kroniki tega ni zabeležila?
- ²² Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka OŠ Zabrdo.
- ²³ SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdo, šolska kronika (1946-1971), t. e. 4.
- ²⁴ SI_ZAL_ŠKL/0211, Osnovna šola Zabrdo, šolska kronika (1946-1971), t. e. 4.
- ²⁵ SI ZAL ŠKL, 211, t. e. 4, 1. ŠOLSKA KRONIKA SORICA, 1906/07, str. 69.
- ²⁶ SI ZAL ŠKL, 211, t. e. 4, 1. ŠOLSKA KRONIKA SORICA, 1946, začetek zapisa 16. julij 1946-13. avgust 1946.
- ²⁷ SI ZAL ŠKL, 211, t. e. 4, 1. ŠOLSKA KRONIKA Zabrdo, 1906-1938.
- ²⁸ SI ZAL ŠKL, 211, t. e. 4, 2. ŠOLSKA KRONIKA Zabrdo, 1945-1971.